

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
Історичний факультет

Возна З. О.

**Проектна діяльність
студентів історичного факультету: історія,
організація, результат**

Умань
Візаві
2020

УДК 378.091.313
В64

*Рекомендовано до друку радою історичного факультету
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини (протокол № від року)*

Возна З. О.

В64 Проектна діяльність студентів історичного факультету: історія, організація, результат / Возна З. О. ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені П. Г. Тичини. – Умань : Візаві, 2020. – 54 с.

Запропонований путівник є формою педагогічної рефлексії щодо низки навчальних проектів, які виконували студенти історичного факультету впродовж десяти років. У її змісті читач знайде короткий огляд різноманітних проектів, зануриться в процес реалізації студентських громадянських ініціатив, зрозуміє смисл навчання через діяльність та значення вислову «Acta non verba», що виступає його лейтмотивом.

УДК 378.091.313

**«Acta non verba» або спогади
про проекти студентів
історичного факультету**

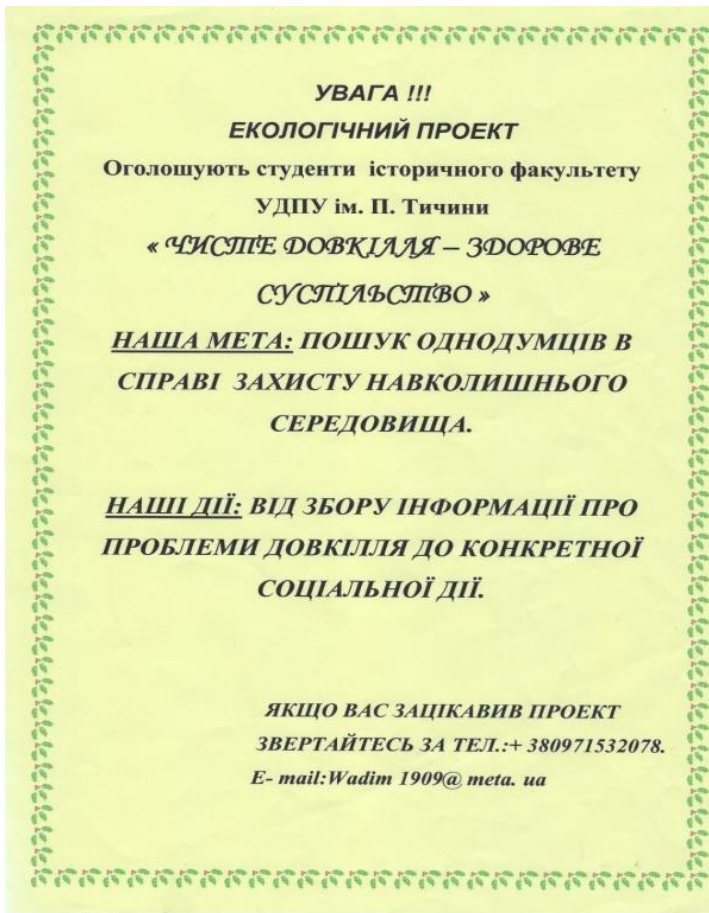
Обираючи в ранній юності професію педагога, не дуже замислюєшся над її ризиками і викликами. Не буду втомлювати читача характерними для цієї професії труднощами, які добре відомі як спеціалістам, так і людям не посвяченим в особливості праці. Мова не про матеріальне. Особисто для мене найтяжчим у професії є усвідомлення перманентності наших зусиль, прийняття того факту, що ми не маємо можливості побачити кінцевий продукт власної діяльності, оскільки він завжди спрямований у майбутнє, тому є бажаним, але недоступним, видимим, але завжди на лінії горизонту.

Мабуть, саме це пробудило у мені бажання зайнятися діяльністю, що спрямована на доцільні й видимі зміни в людині та створеній нею природі. Вихідним для наступних дій стало судження про те, що керувати розвитком предметного світу можна, задумуючи та реалізуючи цілком реальні проекти. Відтак, ідея проектної діяльності, що виникла спочатку інтуїтивно, з часом стала предметом наукового осмислення і творчим аспектом у змісті власного трудового процесу.

Зрозуміти мене можуть люди мого знаку зодіаку. Для Овенів, знаку, який відноситься до стихії Вогню, діяльнісна ініціативність, прагнення знаходити нові творчі завдання, ставити їх перед собою та послідовниками є нормою, що дозволяє, по-перше, долати рудименти професії – рутинні обов'язки, консерватизм тощо; по-друге, дає вихід

творчій енергії та власним сутнісним силам; по-третє, розвиває здатність творити теперішнє і майбутнє своїми ідеями, і головне – мати суспільно-значущий продукт із людським змістом. Щоб не поглиблювати філософську складову змісту проектної діяльності, перейду до конкретики. З 2009 р. ось уже десять років поспіль студенти історичного факультету виконують навчальні проекти й на практиці засвоюють одну із найпродуктивніших освітніх технологій. У структурі навчальної діяльності для студентів проект виступає як цільова установка, метод проектів – як основний метод, а проектна діяльність – як зміст. Принцип роботи над технологією простий: хочеш навчитися робити проекти – роби їх.

До того, як перейти до опису найбільш важливих і пам'ятних студентських проектів, ще кілька слів стосовно процедури їх організації. У втаємничених у такий вид діяльності читачів виникне цілком слушне запитання, а саме: Як? Де? Коли? Відповідаємо, що окремого курсу, який би контекстно навчав особливостям технології впродовж зазначених років не було. Довгий час це була складова предметної методики (теорія та методика суспільно-політичних дисциплін), де у змісті модуля студенти набували теоретичних знань про проекти, а в позанавчальний час поєднували теорію і практику через проекти. Відповідно до домінуючого в ході роботи методу – це були проекти інформаційні, дослідницькі, творчі, практичні. Але найбільше було виконано соціальних проектів, які надали учасникам безцінний досвід комунікації на різних рівнях та приріст їх особистісного й соціального капіталу.

Особисто для мене найбільш пам'ятними є перші проекти, які варті детального опису. Перший проект не мав чіткої назви. Це тепер студенти придумують оригінальні і співзвучні часові назви – #STIF-GOSH, наприклад. Так студенти назвали проект з гендерної освіти школярів.

Напрямок першого проекту студенти визначили як соціально-екологічний і назвали його «Молодь хоче бути почутою». Цільові завдання проекту – привернути увагу уманської громади до проблеми збереження довкілля. Збереглося перше

оголошення про проект, головним наголосом якого є бажання виконати конкретну соціальну дію. У пошуках ініціативи зламали, як кажуть, не один спис.

Спочатку за чисте місто агітували, потім

прибирали, показуючи приклад, аж поки не зрозуміли, що треба вести просвітницьку діяльність у такій, здавалося б, зрозумілій та простій справі, як вивезення сміття. Нішу для роботи було знайдено у приватному секторі, жителі якого шукали дуже різні шляхи (і часто несправедні) для розміщення залишків своєї життєдіяльності. Це був по-справжньому колективний проект, учасниками якого стали студенти 52 групи, викладачі кафедри філософії та суспільствознавства, представники органів місцевої влади – Віблій В. М. (перший заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради), представники КП «Комунальник». Студенти провели просвітницьку роботу, здійснили соціальне опитування, разом з працівниками КП «Комунальник» та благодійним фондом «Зеленлист» відвідали 712 дворів, уклали 423 угоди на вивезення сміття в приватному секторі мікрорайону Софіївська слобідка.

За лаштунками залишилося те, про що не написали у звіті. Світлина, на якій ще колись студентка Анна Добридень (тепер викладачка

Шауренко А. В.)

зроблена в кінці проекту. Це коли жителі вже зустрічали «агітаторів» з розумінням. А було різне: і агресія, і образи, і, навіть,

ДБАЄМО ПРО ДОВКІЛЛЯ

Україна належить до тих країн, де стан навколишнього природного середовища вважається несприятливим, а в окремих регіонах — критичним. Ось чому студенти ІV курсу історичного факультету Уманського педуніверситету під керівництвом викладача кафедри філософії та суспільствознавства З.О.Возної вирішили підняти питання екології Уманщини. Своєю соціально-екологічним проектом "Молодь хоче бути почутою" вони прагнуть спонукати жителів міста до покращення екологічної ситуації у своєму мікрорайоні, донести ідею негативності забруднення навколишнього середовища та власним прикладом продемонструвати небайдужість ни-

шньої молоді до проблем не лише місцевого, а й світового значення.

Заручившись підтримкою першого заступника міського голови В.М.Віблого, студенти запропонували ряд напрямків для покращення ситуації, що склалася. Зокрема, це і проведення просвітницької роботи, поширення різноманітної інформації, соціальне опитування з метою з'ясування актуальності проблем та можливих варіантів їх розв'язання. Першим кроком до реалізації поставленої мети був збір інформації про сучасний стан екології та основні напрями роботи у цій сфері місцевої влади.

Як виявилось, головна проблема міста — у байдужості та небажанні більшості його жителів співпрацювати з державними установами, щоб опікуються чистотою довкілля. Особливо це стосується приватного сектора. За даними КП "Комунальник" лише 40% населення, що проживає у приватних будинках, укладає договір на вивезен-

ня сміття. Інші ж вважають, що 2,73 грн. на місяць з особи ("стільки коштують послуги "Комунальника") — це велика ціна за здорове майбутнє їхніх нащадків. Уманчани не задоволені окремими заходами, що пропонує керівництво комунального господарства міста, та на запитання

"Пригадайте декілька фактів вашого внеску у покращення екологічної ситуації вашого мікрорайону?" лише знизують плечима.

Щоб змінити своє майбутнє, колектив молоді студентів УДПУ Я.Андрусик, В.Бондаренко, Л.Віленської, Н.Гладкевич, Н.Горенко, Н.Жук, В.Кілініча, В.Когута, І.Коробко, О.Кравчук та керівника групи А.Добріденя вирішили в мікрорайон Софіївської слобідки, щоб поспілкуватися з населенням і переконати його у необхідності укладення договорів на вивезення сміття. До студентського активу приєдналися також працівники КП "Комунальник" та представник благодійного фонду "Зеленлисті В.М.Віблій (див.знімок). За два тижні студенти відвідали 712 дворів, мешканці 423 з них уклали договори.

Завдання проекту "Молодь хоче бути почутою" полягає у підвищенні свідомості місцевого населення, відповідальності за наше з вами довкілля. Варто пам'ятати, що, проживши життя, кожен з нас повинен залишити все найкраще своїм нащадкам. І не слід шукати винних, а кожному з нас робити все можливе, щоб поліпшувалось навколишнє середовище. Нехай наші діти народжуються без патологій, нехай вони житимуть краще за нас: дихатимуть чистим повітрям, харчуватимуться здоровою їжею...

На цьому проектна діяльність не завершується. Попереду ще довгі дні кропіткої праці. Всі, хто бажає долучитися до молодіжного соціально-екологічного проекту, можуть звернутися за тел. 80971532078. Не будь-те байдужими! "Чистий двір, чиста Умань, чиста Україна!" — це не просто лозунг з бігборда, а реальність нашого сьогодення.

Вл. інформації

спускали псів. Це пізніше, ті хто укладуть договори, стануть єдиним фронтом зі студентами і підуть разом агітувати. Непорозуміння і несприйняття гарної й потрібної справи було шоком для студентів, а тому, були розчарування, бажання покинути все. Але результат виправдав зусилля. 423 угоди жителів про централізоване вивезення сміття з приватних садиб цілого району Умані стали предметом особливої гордості студентів та прикладом конкретного внеску у справу екології довкілля. Добра справа студентів була відзначена в газеті «Уманська зоря» від 15 серпня 2009 року.

Другий проект був дослідницький і називався «Молодь зберігає пам'ять». Працювали над ним студенти 51 групи. Об'єктом дослідження стала Троїцька державна церква у селі Пугачівка Уманського району, про плачевний стан якої розповіла студентка Кузьмич Антоніна. В село їхали всією групою, а от потрапити в церкву було складно. Вона стояла зачинена у зв'язку з міжконфесійним непорозумінням на право користування. Маленькою пригодою стала наша спроба потрапити всередину церкви. Але головні проблеми були видимі ззовні. На території церкви відчувався

дух втомленої байдужості. Мовчанням нас зустрів церковний дзвін, за який правив балон від газу, що висів на дереві. Не менш пригніченою була картина трави, що проросла у підніжжі будівлі. Всередині церква була доглянута дбайливими руками віруючих, і

це додавало надії.

(На фото вигляд церкви до реставрації).

Під час виконання проекту були проведені зустрічі з представниками органів місцевого самоуправління, жителями громади, інтелігенцією села, організовано опитування старожилів,

© 2008 Релігійна Рада України

щодо віх історії церкви, проведено зустрічі з представниками релігійних конфесій. Разом із суперечливою інформацією до нас приходило розуміння того, що виконати

кінцеву мету, а саме розмістити на церкві пам'ятну дошку, яка б визначала її вік та зобов'язувала всіх зацікавлених сторін до її збереження, ми не зможемо. І все тому, що дерев'яної Церкви Святої

Трійці, збудованої в 1771 р. в селі уже немає (тризрубної і триверхої). Будівля, що збереглася – це споруда, яка постала внаслідок її перебудови у ХІХ ст. та невдалої спроби реставрації первозданного вигляду, позбавленого типовим для другої половини ХІХ ст. епархіальним стилем, у дусі якого був прибудований бабинець і дзвіниця над ним, ризниця, д'яконник та приділи, чим церкву було фактично перетворено на хрестову в плані. Проте, люди негативно зустріли реставраторів, які хотіли повернути її автентичність, тому, як стало зрозуміло у ході дослідження, реставрацію закінчити не вдалося. Причиною був конфлікт з місцевою громадою з приводу все тієї ж синодальної дзвіниці над бабинцем. Певно, вона так гріла серце місцевим жителям, що вони вимагали повернути її назад. В результаті церква взагалі залишилася без дзвіниці (яку за проектом реставрації планували поставити окремо, як це і було до синодальних перебудов). Тому під дзвони довелося пристосувати сусідній клен. Також через зупинку реставрації не прибрано шалівку з метою відкрити зруб, залишено довгий бабинець, який трохи псує загальний вигляд церкви, не замінено покрівлю (вона так і лишилася бляшаною), не влаштовано навколо церкви піддашок.

Відтак, кінцевим продуктом проекту стала постановка проблеми збереження пам'ятки, що теж є важливим результатом. Впродовж проекту студенти вчилися коригувати плани, тому ініціювали внесення пам'ятки до малого маршруту Золотої підкови Черкащини. Студенти зібрали інформацію до путівника, внесли її до переліку ста чудес Черкащини, розгорнули роботу з пошуку однодумців. Приєдналися до ініціативи студентів Львівського інституту

банківської справи про створення в Україні Храму пам'яті та відкриття туристичних маршрутів дерев'яними церквами, що залишаються свідомо покинутими людьми заради просторих нових храмів. Проект був презентований у квітні 2010 р. і пройшов публічний захист. Участь у проекті дала студентам безцінний досвід суспільних відносин та усвідомлення потреби плекання колективної історичної пам'яті нації.

Проекти студентів були різнопланові. Дуже складними виявилися так звані дидактичні проекти, метою яких було створити навчальний контент для школярів. Перша спроба – систематизувати матеріал про діяльність воїнів-інтернаціоналістів міста Умані і подати як ресурс для вивчення локальних збройних конфліктів ХХ століття на уроках всесвітньої історії. Узагальнену в ході проекту інформацію було записано на електронні носії і передано в міський відділ освіти методистці історії Гануті Оксані Миколаївні для подальшого поширення в міських школах.

Студенти видали та розтиражували невелику брошуру «Не маємо права забути», у якій коротко розказали про уманчан – учасників локальних конфліктів у В'єтнамі, Йємені, Єгипті, Угорщині, Чехословаччині, Ефіопії, Анголі, Кубі, Мозамбіку, Сирії, Афганістані. Студенти не тільки дослідили життя й діяльність офіцерів та солдат (Перельота В. М., Хвостенка К. П., Ковалю В.Й., Забігаліна В., Зайця В.С., Заярного А.Н. та ін.), але й взяли у них інтерв'ю, які записали на диску, створивши фоно-хрестоматію від свідків подій. Недоліком колективних зусиль стала відсутність досвіду в побудові такого продукту.

Вдруге студенти IV курсу взялися до такого типу проекту в 2017 р., результатом якого став посібник з гендерної просвіти для учнів старших класів «За ширмою позірної паритетності», що розрахований для учнів старших класів як ресурс для поглиблення знань та самоосвіти.

Усе розпочалося з виробничої практики 2017 р., у ході якої студенти IV курсу історичного факультету, отримали завдання визначити рівень обізнаності школярів із гендерних проблем, зокрема тих, які є в системі освіти.

Результати опитування стали відкриттям – вчителі і вчительки, учні й учениці не вирізняють гендерні

стереотипи, не бачать проблеми у процесі фемінізації школи, байдужі до проявів сексизму в мові, гендерного паритету тощо. Так народилася ідея проекту, творчим девізом якого став вислів «Aut inveniam viam, aut faciam», що в перекладі означає «Або знайду шлях, або зроблю». Студенти поставили перед собою непрості завдання, а саме:

- провести гендерну експертизу шкільних програм освітньої галузі «Суспільствознавство»;

- проаналізувати і зібрати інформацію для поглибленого вивчення тем чуттєвих до гендерної тематики (проблеми);
- сформулювати та укласти розділи посібника, організувати видання продукту дослідження.

Після постановки завдань студенти, вивчивши зміст підручників нового покоління, взялися до справи. Однак, теоретично проста формула проекту П+П+П+П+П постала перед ними низкою складних практичних завдань: Яким має бути зміст посібника, які факти, явища, події та

світоглядно-

методологічні й

виховні ідеї мають

бути у його змісті?

Які принципи та

підходи мають

визначати зміст

посібника? Як

забезпечити діалог

учнів з книгою? Яким має бути провідний метод побудови тексту? Як формувати учням завдання? Як надати ілюстративному матеріалу самостійного інформативного навантаження? Зрештою, як дотриматися ергономічних вимог та норм технічного оформлення задуманого навчального ресурсу?

Шлях «5-П» – від проблеми до презентації задуманого, – виявився непростим. Проте, посібник для гендерної просвіти школярів спільними стараннями студентів, все ж з'явився.

У проекті студенти показали здатність формувати власну егалітарну свідомість, вільну від гендерних стереотипів, продемонстрували відповідальність за свої міжособистісні взаємини в соціумі та готовність поширювати такі соціальні орієнтири серед школярів.

Цікавими були проекти, виконані студентами IV курсу у 2013-2014 н. р. Ці світлини особливо пам'ятні, оскільки проект був під назвою **«Один день із життя жіночого монастиря»**. Об'єктом нашої уваги став Немирівський Свято-Троїцький ставропігійний жіночий

монастир Київської єпархії Української Православної Церкви. Загальна мета проекту – пошук життєвої наснаги, хоча кожен студент їхав туди зі своєю метою. Формально – познайомитися з життям черниць, прожити один день

їхнім життям.

Вразило все. Відкриттям для нас усіх став життєвий шлях настоятельки монастиря ігумені Галини Грицишиної, яка 1997 р. прийняла чернечий постриг і отримала ім'я Херувима. Наше стереотипне бачення життя у монастирі було зруйноване зустріччю із матушкою Галиною. Перше, що нас вразило – це її зовнішній вигляд, життєрадісний погляд щасливої людини, яка знайшла себе, своє місце у цьому світі. Нас зустріла світла, молода не по роках (на обличчі жодного натяку на зморшки) привітна жінка, яка з розумінням

поставилася до нас. Друге відкриття – це неймовірна сила її духу і бажання служити Богу. І це в умовах розквіту атеїзму, спротиву батьків, школи, знайомих. У бажанні відбудувати повністю зруйнований монастир вона бралася за різну роботу. Треба привезти будівельні матеріали – сама сідала за кермо автомобіля; потрібна допомога на

будівництві – інокія стояла на лісах; немає грошей для монастиря – розводила худобу, доїла корів тощо. Життя гартувало її фізично і морально. Пізніше, дізнавшись історію монастиря, яку нам розказала Херувима, стало зрозуміло, що вона повторила подвижництво відомої ігумені Аполінарії, яка в ХІХ ст. відродила зруйнований монастир. Третім відкриттям було усвідомлення особливостей життя в монастирі та розуміння ритму життя черниць і послушниць. В монастир ми приїхали дуже рано, щоб встигнути на вранішню молитву, яка розпочинається о шостій годині і плавно переходить у літургію, що триває до восьмої ранку. Ми теж молилися у храмі до кінця літургії. Але для більшості з нас це було випробуванням, а черницям рекомендовано молитися по 19 (!) годин щодня. Крім ранкової, ще коротка обідня молитва, впродовж якої вони дякують Богові за радощі попереднього дня та просять пробачення за негідні

чернечому сану вчинки. Є ще вечірня молитва і остання молитва перед сном.

В цілому, десь іде шість годин на молитву. Все інше – це теж безперервна розмова з Богом у праці, під час читання християнської літератури тощо. Останнє упередження зникло, коли ми не побачили похмурих келій. Все виглядало так, як у звичайному будинку – кімнати для проживання, їдальня, приміщення для катихетичної діяльності (працюють з дітьми, дорослими, допомагають бідним та немічним). Не здивуюся, якщо

на сьогодні в монастирі є Інтернет, який дозволяє спілкуватися з парафіянами, дізнаватися новини. Пам'ятним залишиться простий, але ситний обід, яким нас пригостили у монастирі. Під кінець дня в голові уже не поміщалися

думки, враження, емоції. Однозначним було шанобливе ставлення до тих, хто знаходив себе на довгому шляху від кандидатури через постриг, новіціят, річні обітниці до вічного обіту на восьмому році перебування в монастирі. Думаю, що в усіх, хто був учасником цього проекту відбулося серйозне переосмислення звичного для нас буття та системи духовних цінностей.

Пік активності проектної діяльності студентів припав на 2014 – 2015 н. р., результатом якої постали 14 індивідуальних та групових проектів, кожен з яких став подією для їх

учасників.

Яскравою була презентація проекту студентів Ковиженка В'ячеслава, Чепура Антона, які досліджували стріт-арт на вулицях Умані. Їм вдалося не тільки зібрати добірку творів та проаналізувати їх зміст, але й поспілкуватися з автором вуличних малюнків, який має творчий псевдонім РАГ, і, навіть, взяти в нього інтерв'ю. Проект показав нові грані урбаністичного концептуального мистецтва, кожен твір якого носить глибокий зміст, вартий якщо не наслідування, то усвідомленого відкриття. Наведемо приклади декількох творів молодого художника, зміст яких зрозумілий без коментарів. Важливим був висновок студентів про те, що стріт-арт – це, перш за все, соціальне явище, яке при всій контраверсійності відображає саме суспільство, його смаки, прагнення, і, звісно, фантазію художника.

Кілька слів скажемо про проект під назвою «**Місце тиші**», який проводили студенти Войченко Євген, Крикун Сергій та Поліщук Сергій. Ідею підказали обставини: зовнішня – нові законодавчі зміни щодо відзначення 8-9 травня (Дня Перемоги), а внутрішня – пов'язана із ситуацією, коли торгові ряди розташовувалися прямо біля братської могили поруч з обеліском Слави.

Відтак, і з проектних завдань у студентів було декілька, а саме: 1) створити інтернет-спільноту з метою ознайомлення людей з новими законодавчими змінами у сфері відзначення свята; 2) провести соціологічне опитування стосовно ставлення громадян до нових законодавчих змін у сфері відзначення Дня Перемоги; 3) провести лайф-опитування (відеоформат) громадян, які торгували у сакральному місці; 4) пошук шляхів виходу із ситуації.

Головний меседж проекту – «Не будь байдужим!». Соціологічне опитування показало зацікавленість людей новим законодавством, яке, попри тенденційність, більшість респондентів прийняли позитивно. Важче було переконувати людей в тому, що пам'ятний меморіал – це не ринкова площа і тут не місце для крику, вирішення побутових проблем. Взагалі, в ідеалі таке місце не повинне бути прохідним, а має бути повага до тих, хто спочиває. Якась демаркаційна лінія, бодай кольоровою плиткою, має нагадувати всім про події Другої Світової війни, якась видима межа між сакральним і буденним. І це однаково стосується і молоді, яка може спокійно використовувати схил обеліска для катання на санчатах, і дорослих, які торгують за метр від могили. Тут нічого не залишається, як згадати слова із пісні В. Висоцького «На братских могилах не ставят

крестов, и вдовы на них не рыдают». Чи завершений цей проект? Звичайно, ні. Поки це місце не стало місцем тиші, будуть народжуватися нові ініціативи, була б лише внутрішня мотивація.

Крім описаних, було ще багато різних та цікавих проектних ініціатив. Так, студент Мельник Сергій організував **квест зі спортивного орієнтування в Софіївці**, який зібрав прихильників здорового способу життя. Звичайно, можливо, для когось – це звичний і поширений у практиці сучасного життя захід. Насправді ж, це зразок індивідуальної ініціативи з раціонального вирішення важливої соціальної проблеми, нехай навіть реалізований за зразком.

Студент не тільки виконав соціальний проект, але й показав здатність прийняття технологічних, управлінських та

організаційних рішень, спрямованих на вирішення мети проекту. Подякою для організатора стала атмосфера заходу, вдячність учасників та глядачів.

Більшість студентських проектів 2014-2015 н. р. були соціальними, спрямованими на поліпшення соціокультурних умов життєдіяльності особистості та позитивне перетворення соціального середовища. Чимало студентів історичного факультету випробували себе у ролі волонтерів, збирали кошти, щоб побути в ролі меценатів.

Такі проекти – це тест на громадянськість, здатність до участі у суспільному житті, навіть якщо така участь була ситуативною, пов'язаною з конкретними одноразовими подіями. Для прикладу стане акція студентів Чічкова Ростислава, Діденка Романа,

Перепелюка Володимира, які виступили у ролі помічників Святого Миколая та мали на меті принести різдвяні подарунки у дитячу міську лікарню. Кошти збиралися в основному в університеті, але із завданням студенти впоралися. Щирі усмішки дітей та здивування батьків стали подякою для студентів за їхню клопітну справу.

Ще більш складним у реалізації став проект, організований гуртом дівчат. Бирко Катерина, Данильченко Вікторія, Дідур Юлія, Товкис Анна поставили перед собою завдання набути навиків педагогічної роботи з дітьми з особливими потребами. Знайомство із вихованцями Центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів

«Пролісок» стало для них своєрідним професійним випробуванням і водночас – тестом на людяність та готовність до

порозуміння. Треба віддати належне нашим студенткам, які кілька місяців працювали з учнями центру, не маючи навиків інклюзивного навчання і простої комунікації з дітьми з особливими потребами.

Відкриттям для учасниць проекту стало те, що діти бажали звичайного різдвяного дива – велику ялинку (просто її у закладі до того не було). Дівчата взялися за справу, щоб подарувати бажане. Вони розробили буклети та марки для продажу за добровільною ціною і пішли у світ людей шукати фінансової допомоги. Пригадую, які були у них емоції, коли вони пояснювали людям свою мету, як їх вразила людська байдужість тих, хто відмовляв і щирість тих, хто допомагав. Попри великі труднощі, дівчата таки зібрали кошти і встигли до свята замовити новорічну ялинку у Харкові. Світлини, що

звернені в минуле, передають атмосферу процесу, емоції учасників проекту. Та всі клопоти варті були однієї дитячої усмішки як у дівчинки, що на світліні.

Непересічним був проект студенток Насаль Наталії та Черненко Ганни, які поставили собі за завдання привернути увагу до проблем безпритульних тварин у місті Умані. У ході проекту вони познайомилися з різними людьми – державними службовцями, від яких залежало вирішення проблеми, небайдужими жителями Умані, які

самотужки організували системну допомогу безпритульним тваринам. Щоб зрозуміти, як питання вирішується в Умані студентки зустрілися із заступником міського голови Ковалем В'ячеславом Миколайовичем, керівниками комунального господарства Лисогорою Миколою Петровичем і Даценком Йосипом Олексійовичем. Вони дізналися, що в місті немає приміщення для безпритульних тварин, які потребують особливого догляду або перетримки, а волонтери забирають та облаштовують власними силами будинки для собак та котів.

Відкриттям для дівчат стали люди, які допомагають тваринам, отримуючи за те статус «диваків». До таких на час виконання проекту можна було занести, зокрема, Мельника Василя Івановича, який створив будинок для утримання кішок і разом

із дружиною опікувався сотнями тварин. До групи людей-«диваків» віднесемо й Олену Михайлівну Василенко, яка багато років опікувалася бездомними котами та собаками. 80-річна Олена Михайлівна значну частину своєї скромної пенсії витрчала на придбання їжі

для своїх хвостатих підопічних. Такою ж самовідданою рятівницею тварин постала перед учасниками проекту пані Валентина, яка організувала у будинку на вулиці Котовського, 39 цілу кухню для бездомних тварин. Вона не тільки годує тварин, але й опікується їхнім лікуванням, шукає спонсорів на допомогу у цій щоденній роботі. Дівчата теж перейнялися доброю справою, виробили текст оголошень, у яких нагадувалося про те, що перш ніж викинути залишки харчів, слід подумати про «братів наших менших». Студентки обійшли багато міських вулиць, поспілкувалися з людьми, наклеїли десятки оголошень про допомогу чотирилапим безхатченкам. Крім того, запропонували поширити ініціативу, як це зробили викладачі та студенти педагогічного коледжу ім. Т. Г. Шевченка, організувавши 26 грудня 2013 року благодійний двохгодинний

концерт гурту «Ретро парк» для збору коштів на допомогу бездомним тваринам. Студентки, для яких щоденна увага до тварин була справою звичною, шукали у проекті власну методику утвердження загальнолюдських цінностей.

Цікавим був колективний проект «**Козацька кухня XVIII ст.**», мета якого вивчити українські страви за твором Івана Котляревського «Енеїда». Учасниками проекту стали Бойко Михайло, Гергілевич Оксана, Ковбасюк Дар'я, Лебеденко Анастасія, Лісовий Дмитро, Нежевляк Аліна, Почеренюк Катерина, Репешко Віктор, Таранцова

Тетяна, Устенко Альона, Цимбалюк Олександр, Артџомова Юлія. Завданням було укласти добірку рецептів традиційних козацьких страв XVIII ст. та популяризувати її серед закладів

харчування міста Умані, які спеціалізуються на українській традиційній кухні.

Студенти обійшли декілька таких закладів, дослідили, що з української кухні там подають звичний для нас борщ, деруни, голубці, компот із сухофруктів. Це було далеко не те, що їли сильні та здорові духом козаки. Перед студентами відкрився цілий світ доволі нових та незвичних для нашого раціону страв. У переліку страв, які їли «парубки моторні» входили галушки із салом, лемішка і

куліш, потапці, зубці, кудря, кваша, медовий шулик, тетеря, книші, сластьони, стовпці, саламаха, шпундра, шарпанина, пундики, мандрики, каламу тощо. Студенти уклали брошуру із рецептами страв, але постали перед проблемою запиту на них, адже у більшості українців страви далеких предків асоціюються із їжею народу і не можуть претендувати на високу кухню. Тому, у багатьох кафе добірку взяли, але у раціон змін не внесли. А даремно, звична страва з галушками – це не якась бідняцька їжа, а цілком вишукана страва. Ось, для прикладу подамо рецепт гетьманських галушок до печериць: «Перемолоти два рази 600 г яловичини, 1,5 кг свинини. Змішати в іншій посудині 2 яйця, ложку сухарів, 1 склянку молока, ложку сметани, ложку розтопленого вершкового масла, чайну ложку солі, терту цибулину, шість зерен товченого чорного перцю, десять середнього розміру натертих варених картоплин і один дрібно посічений оселедець. Все перемішують, виробляють великі галушки, викачують їх в борошні і варять в окропі 15 хвилин. У цей час додають солі, перцю горошком, цибулину і 2 лаврові листки. Окремо розтирають в каструлі столову ложку вершкового масла з ложкою борошна, додають навару з галушок, пів ложечки чайної цукру, 2 ложечки оцту, столову ложку сметани і солі до смаку, і в цій підливі ще раз варять галушки. Тим часом смажать печериці (краще польові, ніж магазинні), змішують їх із підливою і викладають на галушки». Така страва може стати фішкою навіть у меню ресторанів. Проте...

Іншим викликом для студентів стала проблема суто кулінарна – як готувати, де, з чого, на які кошти, адже за задумом вони мали провести свято козацької кухні. На жаль, цей етап виконання звівся

до простого рішення – приготувати щось просте, доступне для виконання. Так з'явилися на презентації проекту тетеря, галушки, бульба з маком, і навіть зовсім не

козацькі бануш та гамула. Крім того, все, що зробили студенти, стало для них позитивним досвідом, а страви, якими ми смакували, були насправді добрими. Кумедним у цьому проекті було виконання своєї частини завдання Олександром Цимбалюком. Його мама пекла пироги разів зо три. Принесе Саша пироги, а група не готова до захисту – пригощаються всі пирогами. Тож наїлися пирогів вдосталь, поки всі зібралися на презентацію страв.

Серед соціальних проектів 2014 – 2015 н.р. був особливий проект, у якому група студентів випробовувала себе у ролі волонтерів. Про волонтерський рух в Україні сьогодні з захопленням говорять у багатьох країнах світу, називаючи це явище унікальним. Розквіт волонтерської діяльності у нас припав на час Революції Гідності і початок війни на Донбасі. У надзвичайно складний період саме цей рух об'єднав суспільство, створив дієву структуру громадських організацій, груп людей, готових взяти на себе вирішення найбільш нагальних і болючих проблем держави.

Саме на такий час припав проект студентів історичного факультету. Вони поставили перед собою багато завдань, а саме:

дослідити виникнення волонтерського руху у світі та його особливості в Україні; проаналізувати ставлення й визначити рівень довіри українців до волонтерського руху та організацій в сучасних умовах; пропагувати волонтерський рух серед молоді. За це непросте завдання взялися Федорів Марія, Крилова Оксана, Шостак Наталія, Микулінська Тетяна. Вони не тільки встановили зв'язки з волонтерськими центрами міста Умань, а й взялися за складну справу – зібрати кошти для українських військових, що перебували в зоні АТО. У спогадах студентів найскладнішим психологічно було бачити

людську байдужість, яку вони воліли пояснити радше низьким рівнем довіри до волонтерів, аніж браком емпатії. Парадоксально, але люди позитивно ставляться до волонтерів, про це свідчили результати

опитування на тему «Волонтерство – це поклик душі чи заробіток?». Серед опитаних 85 респондентів 85,9 % вважають волонтерство покликом душі, 7,1% – заробітком, і свій варіант у коментарях дали ще 7,1% людей. Але це ніяк не вплинуло на готовність людей надавати добровільну фінансову допомогу. Студенти впродовж травня 2015 року (з 01. 05. до 24.05.2015 р.) поставили собі за мету визначити кількість людей, які віддають кошти на армію, встановити їх стать, вік, з'ясувати чи допомагають уманчани військовим без

закликів волонтерів. Покажу результати соціологічного дослідження студентів. Загальна цифра – це люди, які проходили, підходили, розпитували. А нижче вказане число тих (за статтю та віком), хто надавав допомогу:

Перший тиждень 01. 05. – 03. 05. 2015 р.:

Загальна кількість людей – 132

З них:

Чоловіки – 35 (від 45 років).

Жінки – 65 (від 35 років і старші).

Діти – 25

Провокація – 7 осіб.

Зібрано – 1000 грн.

Другий тиждень 05. 05. – 10.05. 2015 р.:

Загальна кількість людей – 400

З них чоловіки – 65 (від 45 років)

Жінки – 45 (від 45 років)

Діти – 30

Провокація – 10 осіб

Зібрано – 3000 грн.

Третій тиждень 12. 05. – 17. 05. 2015 р.:

Загальна кількість людей – 200

З них чоловіки – 25 (від 35 років)

Жінки – 50 (від 30 років)

Діти – 15 (від 12-13 років)

Провокація – 3 осіб

Зібрано: 1500 грн.

Четвертий тиждень 19. 05. – 24. 05. 2015 р.:

Загальна кількість людей – 250

З них чоловіки – 15 (від 40 років)

Жінки – 50 (від 35 років)

Діти – 10 (від 12-13 років)

Провокація – 2 осіб

Зібрано – 800 грн.

Далі я дозволю собі процитувати висновок, який студенти презентували на захисті проекту: *«В результаті соціологічного дослідження ми зрозуміли, що тисячі людей проходять повз і тільки*

сотні із них підходять і допомагають. Це переважно жінки, яким більше 50 років. Чоловіки також підтримують військових, проте не так чисельно. Від них можна почути більше докорів та величезну кількість

запитань. Найбільше дивують і захоплюють діти, які просять у батьків грошей, щоб допомогти. Ці моменти змушують задуматись: «Що я зробив? Що я можу зробити?» Переконані, якщо кожен розпочне із себе, то Україна переможе. Не чекаймо, що нас буде хтось закликати, а робімо все РАЗОМ!»

У ході проекту до ініціативної групи приєдналися інші волонтери – студенти історичного факультету, які 11 березня 2015 р. разом із Центром допомоги бійцям АТО в місті Умань відправили волонтерську допомогу студентові нашого факультету Письменному Владиславу.

Іноді проекти народжувалися спонтанно, як це сталося у випадку з моєю рідною 43 групою у 2014 р. Ми проводили флеш-моб до дня працівника освіти «Зателефонуй своєму вчителю» і пили чай в кафе. Знаючи про захоплення залюбленої у культуру Кореї Мирослави Криворучко, не зговорюючись, вирішили робити вечір, присвячений Кореї, де головним експертом буде Мирослава. Разом склали сценарій, вивчали ази корейської мови, історію, культуру,

традиції країни. Всім хотілося зрозуміти зміст такого захоплення і наблизити мрію студентки побувати в Кореї. Продуктом проекту став вечір, на якому запрошені на вечір пройшли тренінг корейської мови, побували на віртуальній екскурсії в корейських містах, пізнали особливості різних свят, послушали сучасні корейські музичні колективи, потанцювали, а головне – познайомилися із національною корейською кухнею. Як відомо, у Кореї панує культ їжі. Замість «Як справи?» корейці запитують «Чи добре поїв?». Пропускати хоч один прийом їжі вважається мало не гріхом, і дієслово «їсти» здатне

замінити безліч інших дієслів, наприклад, «пити алкоголь», «прийняти ліки», «дихати свіжим повітрям» і навіть «подорослішати на рік». Зрозуміло, що ми не могли цей етап вечора зробити тільки теоретичним, тому поставили за мету пригостити присутніх традиційною корейською стравою. Проаналізувавши можливості, зупинилися на кімбабі.

Корейський кімбаб нагадує японські роли – також з рисом і загорнений у

лист норі (водорослі).

Відрізняється кімпаб складовими начинки: він не містить сирі риби та в традиційному рецепті в кімпаб входить омлет, огірок, морква, крабові палички, майонез, паста з перц., часник та інші овочі. Часто вдома крутять його із того, що лежить у холодильнику. Його смак зі всієї корейської кухні є для нас найближчим, а ціна дуже приваблива для гаманця студента. Щоб домогтися такого, як на картинці, ми взялися до справи – купили рис, овочі, морепродукти, норі, різні соуси. Зібралися на квартирі, що її орендувала студентка Горбач Оксана.

Корейський кімпаб став ще тим випробуванням – то рис не так відварили, то норі не піддається нам, то ножі тупі, щоб нарізати правильно роли. Премудрощів кулінарних набиралися в процесі роботи.

Коли роли на пробу були зроблені, постала інша проблема, як усім навчитися користуватися паличками хасі. Наші перші кумедні спроби «шліфувала» Мирослава, і через певний час ми уже смакували зробленими кімпабами. Цікавою та повчальною для нас виявилася історія хасі, яку нам розповіла Мирослава. Спочатку паличками (хасі) користувалися в Китаї. Це були бамбукові палички. В Японії вони з'явилися в XII ст. За повір'ям вважалося, що їдять з допомогою паличок тільки імператори та безсмертні Боги. Нині вважається, що люди, які їдять за допомогою паличок, тренують дрібну мускулатуру,

що у свою чергу сприяє розвитку інтелектуальних здібностей. Саме тому в Японії, Кореї ще змалку вчать користуватися хасі.

Табу, пов'язаних з паличками для їжі, у корейській культурі дуже

багато. Наприклад, якщо ви проткнете їжу паличками (на зразок європейської виделки), то гостинний господар або кухар визнає це як особисту образу. Палички у вертикальному положенні, увіткнуті в рис, у корейців асоціюються зі смертю.

На похороні і поминках курильні палички, увіткнуті в пісок, – обов'язковий атрибут. Для пересічного японця палички є не тільки особистим повсякденним предметом, але і священною річчю. За японською легендою палички гарантують своєму власнику довге успішне життя, а тому хасі – це хороший святковий подарунок.

Озброївшись такими знаннями та уміннями, ми приготували багато кімпабів, щоб вистачило усім гостям вечора. Звісно, довелося замінити традиційний корейський посуд (панчхан) пластиковими

піалками, а справжні хасі – одноразовими паличками (варібасі), але це аж ніяк не зіпсувало свята. Вечір вдався добрим, веселим, абсолютно нехрестоматійним. Та найбільшою радістю він був для Мирослави Криворучко, яка, зрештою, змогла поділитися своїм найбільшим захопленням – культурою Південної Кореї. Вона про цю країну знала все – історію, традиції, життя суспільства, легко впізнавала міста, корейські мистецькі колективи, читала корейські тексти. Ми щиро бажали, щоб у подальшому житті їй вдалося реалізувати мрію і відвідати країну своїх мрій. До речі, ми пізно дізналися, про проект, оголошений посольством Південної Кореї в Україні, який закінчився в день нашої презентації. Його мета популяризувати корейську культуру на широкий загал. Якби ми вчасно побачили, головний приз (комп'ютер) став би нашим. Але для нас набагато важливішим було поповнення соціального, а не матеріального капіталу.

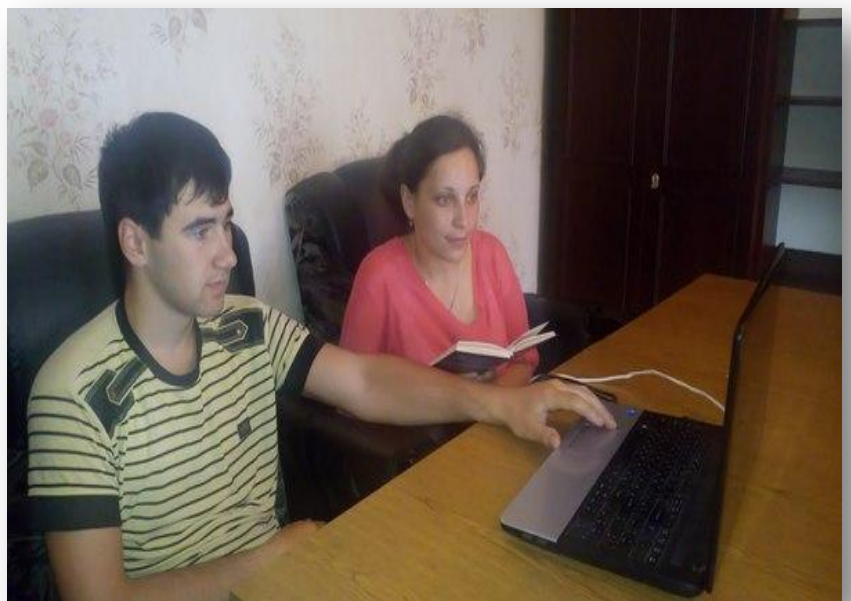
У 2015 – 2016 н.р. студенти IV курсу не виконували самостійний проект, а приєдналися до соціального проекту **«Книги, що говорять»**, ініційованого Всеукраїнським інтеграційним рухом «Вір в Україну», ідея якого – озвучування творів шкільної програми для дітей із вадами зору. На час приєднання наших студентів проект тривав вже рік. Впродовж цього часу волонтерами з різних міст було начитано станом на 29 квітня 2016 р. – 1611 книг (художня і довідкова література, підручники для загальноосвітніх шкіл та вищих навчальних закладів, дитяча література). У це важко повірити, але понад 3700 волонтерів (акторів, дикторів, теле-, радіо- та концертних ведучих, журналістів, відео- та аудіомонтувальників, а також багато

людей інших різноманітних професій) з усієї України та навіть із закордону відгукнулися і долучилися до втілення соціальної програми озвучування книг.

На захисті проекту студенти так обґрунтували свою участь у справі: «На даний час за статистикою в Україні мешкає близько 70 тисяч незрячих людей, але за неофіційними даними, їх у три рази більше. Сьогодні дістати й прочитати хорошу книгу для більшості з нас – не проблема. Але для людей з вадами зору – це непосильна розкіш, навіть у час новітніх технологій. І такі люди мають право на повноцінне життя. Тому, щоб зробити їхні мрії реальністю ми вирішили подарувати маленьку надію.....«Книги, що говорять».

До справи взялися Андронік Алла та Євген, Білоконь Анастасія, Гончарова Ольга, Лисокінь Марина, Сафо Катерина, Чула Інна, Щербина Оксана, Пащенко Марія. Вони встановили контакт зі Львівським обласним осередком проекту – Сидоряк Мартою, Хімком Петром, які надали студентам програму та інструкцію для начитування книжок. Учасники проекту начитали такі книги для дітей: Андронік Алла –

А. Морчиладзе
«Прогулянка на
війну»; Гончарова
Ольга – «Ода до
радість: збірник
оповідань» (укладач і
передм. Галини
Вдовиченко); Сафо

Катерина – Дж. Роулінг
«Казки Барда Бідла»; Чула
Інна – Серія книг «Веселка»
(Казочки надобраніч);
Пащенко Марія – О.
Толстой «Їжак».

Проект

продовжується, але дещо в іншому форматі. Волонтери працюють над укомплектуванням дейзі-бібліотеки. Дейзі-бібліотеки – це озвучені книги для незрячих користувачів, які мають одну суттєву перевагу – можливість пошуку будь-якого елемента (сторінки, розділу, параграфа).

У рамках цього проекту студенти провели благодійний ярмарок «Подаруй дитині надію» зі

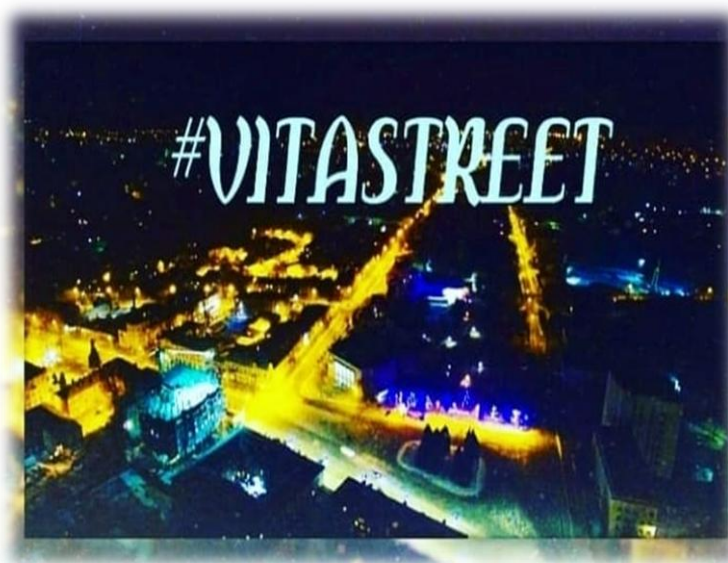

збору коштів для медичного обладнання ДНЗ ясла-садок комбінованого типу №7 «Калинка» міста Умань. Крім описаного, провели флешмоб «Світ очима незрячих» для усвідомлення втрати данності та переоцінки цінності власного

здоров'я, на який прийшли багато студентів. На захисті проекту його учасники сказали, що тепер вони переглянули світ своїх цінностей, стали більш позитивними щодо себе та більш співчутливими

до людей з особливими потребами. Коментарі, як кажуть, зайві.

І, нарешті настав час поділитися спогадами про останній проект студентів IV курсу, що проходив у 2018 р., результат якого перевершив усі очікування. Проект **#VITASTREET (Живі картинки нічної Умані)** був спрямований на привернення уваги до історико-архітектурної спадщини м. Умані. Задумуючи проект, ми виходили з того, що пам'ятки історичних міст не обов'язково мусять мати унікальну цінність. Вони формують власне історико-культурне

середовище з огляду на виразні просторові, технологічні та пластичні характеристики, які органічно пов'язують їх. Завдання – зробити їх привабливими для сучасного вибагливого туриста. В основу проекту

19 квітня 2016 р.

10 год.55 хв.

Флешмоб

«Світ очима незрячих»
(у рамках проекту «Подаруй дитині надію»)

Запрошуємо усіх небайдужих

Полвір'я нового корпусу УДПУ

лягла ідея локального туризму, а саме екскурсія по вулиці Садовій, вік будинків на якій переважає за сто років.

На сьогодні поширеною формою є нічна (вечірня) екскурсія по окремій локації – місту/ вулиці/ історичному центру тощо. Взавши на озброєння нове у галузі туризму, ми вирішили, що творчою ідеєю та формою взаємодії з туристами стане театралізована екскурсія, яка дає можливість відійти від академічної форми спілкування, так краще встановлювати діалог з минулим та вдаватися до його художньої інтерпретації. Для посилення пізнавального та емоційного ефекту планувалася демонстрація світлин важливих архітектурних об'єктів, які зникли або втратили первозданний вигляд, важливих подій, пов'язаних з історією вулиці Садової та міста.

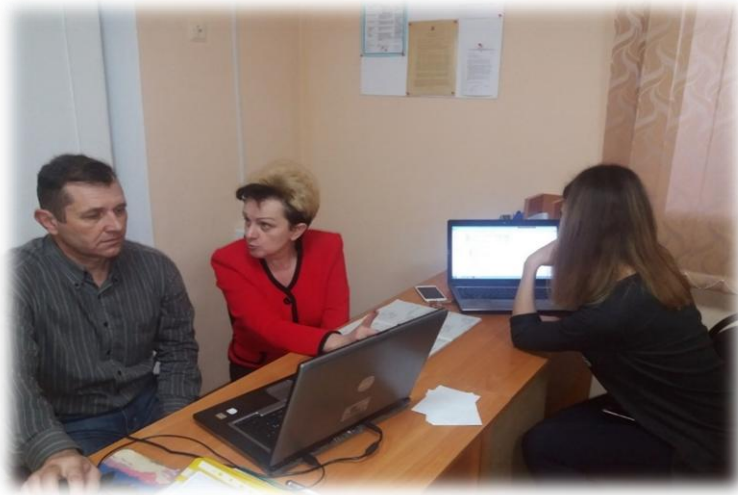
Розробляючи концепцію проекту, ми виходили з того, що у ряді країн Європи актуальним є процес регенерації та інтеграції культурної спадщини, який сприяє розвитку ідентичності міського товариства і є важливим активом сучасних міст, який може приносити прибуток й істотно впливати на їх економічний розвиток. Як свідчить світова практика, інтегральним вирішенням проблеми охорони і збереження культурної спадщини та функціональної адаптації комплексу історичних будівель міста в сучасних умовах є ревіталізація. Серед засобів ревіталізації пам'яток сучасного міста чільне місце посідають розвиток культурного і пізнавального туризму та створення на базі об'єктів спадщини туристичних продуктів і брендів. У місті Умані зосереджено 30% пам'яток історико-архітектурної спадщини Черкаського краю, які цілком можуть розглядатися як рушійна сила розвитку історичного міста. Оскільки,

у місті нові підходи до збереження культурної спадщини майже не реалізуються (традиційно цінність місцевих пам'яток вважається незначною), ми взялися за виправлення такої ситуації.

Чому саме нічні екскурсії? Тому, що це виклик традиційності, нехрестоматійний погляд на історію міста, на буденне життя предків, тому, що вулиця стає вільною для туристів у цей час, по-іншому сприймаються візуальні атракції і, врешті, можна якось приховати не дуже насправді привабливі фасади будівель найдавнішої вулиці Умані. Таким був задум. Відтак, проект постає амбіційною ініціативою, опертий на прагнення авторів та учасників рости, випробовувати себе, впливати на культурні процеси місцевого значення. Найперше, що ми усвідомили, – для реалізації запланованого потрібні значні фінанси, пов'язані з закупівлею оргтехніки, а саме: проектора, за допомогою якого можна «оживляти» картинку минулого, фотоапарат (ретро), фінанси на друковану продукцію (старі газети, зовнішню рекламу), одяг для акторів тощо. Але мета проекту – провести екскурсію/-ї по вулиці Садовій для відновлення культурної спадщини історичного середмістя, розвитку туризму та ідентичності громади, – варта була такого пошуку фінансів для реалізації задуманого.

План діяльності вимагав такого алгоритму дій:

Визначення актуальності теми та пошуку цільової аудиторії для проведення екскурсії. Пошук джерел та аналіз отриманої інформації про вулицю Садову. Підготовка тексту екскурсії і тренувальні навчання екскурсоводів.

Пошук локацій та виконавців для театралізованих дій. Вивчення та підбір фотодокументів для візуальних атракцій. Забезпечення технічного оснащення. Пошук

спонсорів для купівлі техніки, тиражування друкованої продукції. Розміщення реклами про проект.

На світлинах – зародження ідеї та плану дій. Провівши опитування звичайне і через соціальні мережі, ми зрозуміли, що є суспільний запит на задуману ідею. Для реалізації задуму нам потрібно було заручитися підтримкою краєзнавця, автора книг у кількох частинах «Подорож вулицями старої Умані» Владислава Мироновича Давидюка, на що він не тільки погодився, а й став учасником проекту, надав зі свого архіву ряд фотографій, які стали основою для візуалізації об'єктів та подій із минулого вулиці.

Незважаючи на історичну підготовку студентів, організація та проведення екскурсії – справа нова для них, і тому вимагала великих зусиль, особливо для екскурсоводів, на роль яких зголосилося лише троє

студентів – Бондарчук
Антоніна, Кузьменко
Олена та Пуля
Михайло. Ще б пак,
потрібно було
прочитати і
систематизувати
великий обсяг
матеріалу,

продемонструвати свій варіант учасникам проекту, вчитися працювати з проектором на нічній вулиці, відкривати для себе нові аспекти архітектури фасадів будівель вулиці Садової тощо.

Складною була робота із пошуку цікавих локацій. Після багатьох обговорень першою великою локацією, яка вимагала не тільки інформації але й візуальної атрактивності, став центральний (старий) корпус університету (будинок за адресою Садова, 2). Будівництво найкращої на той час споруди, до якої приступили у 1909 р., склало цілу історію, яку за задумом, мав розказати екскурсовод та його власні забудовники. Так з'явилася ідея з привидами на вулиці Садовій, яких грали студенти історичного факультету Гедзик Андрій, Гончарук Олексій, Пуля Михайло. Вступом до їх діалогу, який розкривав історію самого будівництва, були слова екскурсовода: «Коли стихає шум і гамір, біля парадного входу колись прибуткового будинку з'являються люди, які називають себе членами будівельної комісії – підрядчики Круглий, Френкель та інженер Ян Де-Вітт, які ведуть між собою палку суперечку...». Для

підсилення ефекту перенесення в епоху минулого на екскурсантів чатували разнощики газет, які рекламували самі «свіжі» новини «Провінційного голосу» (1912), «Голос Умани» (1915), «Отклики провинции» (1909). Новим відкриттям для екскурсантів стала деталізація архітектури фасаду будівлі, його цегляної пластики та орнаментики, краса якого має особливу магію при нічному освітленні.

Іншою великою театралізованою локацією був будинок під номером 4, де в кінці XIX ст. розміщувався Гранд-готель «Савой». Сьогодні цей будинок мало нагадує осередок розкоші й дорогого оздоблення. Він стоїть порожній, за винятком першого поверху, який арендують і де продають, як каже реклама, меблі. Нинішні власники будинку не тільки не пускали нас бодай на поріг, але навіть відгнали акторів від дверей, нагадуючи, що це приватна власність. Та для нас пропуском слугувала табличка, на якій чітко було вказано, що цей будинок є пам'яткою історії.

Формою для занурення у минуле будинку, його власників, мешканців став діалог між екскурсоводом та власником, який сам зустрічав бажаних гостей та пожилців.

Запитання сучасників не бентежили власника, якого чудово грав студент на той час III курсу історичного факультету Гуменюк Євгеній. Для ясності, він вручав «Заметку», у якій були вказані послуги та ціни (взято із рекламного оголошення тодішніх газет). Наступною великою локацією став будинок на Садовій, 9. Тут екскурсоводи розповідали про власників Дейнових та історію будинків (Бравермана, Доташвілі, Арбітмана), які побудувалися на їхніх володіннях. Старі світлини на нічному екрані проектора доповнювали розповідь гідів. Родзинкою локації стала робота фотографа. Ця імпровізація насправді мала історичну основу. У 1914 – 1916 рр. за адресою Садова, 8 знаходилася фотографія І. М. Безброжа. Це була єдина фотографія в місті, де могли одночасно фотографуватися до 100 осіб, і в якій робили барельєфні портрети.

Поява Гедзика Андрія в образі Безброжа із ретро-фотоапаратом, який прагне зробити колективне фото, стало вдалим прийомом для нічної екскурсії. Трохи пізніше, коли до нашого колективу приєдналася студентка факультету іноземних мов Ковбасюк Настя, з'явилася ідея показати роботу школи Гноевського, яка колись існувала у будинку №7. Прекрасна пластика Насті у східному танці стала приємним сюрпризом для екскурсантів і дозволила переключити їх від інформаційного навантаження.

Багато добрих відгуків отримала ще одна зупинка, на якій «оживала» тютюнова фабрика Мар'янівського та баня власника Ямпольського.

Архітектура останньої, подана на світлині проектора, вражала всіх присутніх. Невеличка інтеракція з ворожінням біля бані вносила до екскурсії атмосферу невимушеності та гумору. Розвантажував по своєму слухачів продавець папірос фабрики Мар'янівського, якого грав студент IV курсу Мензюк Роман. Він курих папіроси сам та припрошував інших. На зупинці біля музичного училища сам Бог велів слухати музику, і не просто якусь, а творчість відомих випускників закладу. Цікавим і новим для уманчан та гостей стало знайомство зі стріт-артом, картинами уже описаного нами раніше РАГа. Одна з робіт, написана на кам'яному блоці, що лежав на землі, була прямо по ходу екскурсії Відкриттям для більшості були й інші роботи майстра, які не потребували коментарів.

У роботах стріт-арт-художника ідея панує над формою: замість простого посилання «я є», в них проглядається «я так думаю». До слова, звичайно ж художник дізнався, що ми його популяризуємо, і впродовж якогось часу він не тільки оновив малюнок, що був на розі вулиць Пушкіна і Шевченка, а й на зупинці біля дитячої поліклініки зробив новий. Шкода, хтось (а швидше за все, комунальні служби) замалювали малюнок. Жаль, що влада не розуміє, що стріт-арт – це потужний інструмент соціальних змін, а міста є для нього повноцінними полотнами, які можуть привабити інвестиції, сприяти

розвитку туризму, перетворити бідні та непримітні квартали на дорогі й престижні.

Вулиця Пушкіна, що є меккою для хасидів, підказала нам місце і родзинку наступної локації. Для неї був обраний

невеликий майданчик перед пам'ятником генералу І. Черняховському. На цьому місці екскурсія переносила людей в різні часи: за допомогою світлин – у будинок Фішмана та парк Шато де Флер кінця ХІХ – початку ХХ ст., у некрополь німецьких воїнів Другої світової війни, за допомогою запального танцю занурювала у традиції єврейського населення Умані. Танці – це ще одне випробування для істориків. За їх постановку взялася Шокарь Олена, яка збирала групу, проводила тренування. У групі виконавців танцю не було професіоналів та й танцювальний майданчик з потрісканого асфальту – не сцена. Ефект був забезпечений не вишколеною вправністю, а щирістю учасників та їх старанням. Аккордом у цій атракції ставало залучення глядачів до колективного виконання. Як на мене, таке відчуття причетності до справи – чудовий прийом комунікації на екскурсії.

Експерсії проходили дев'ять днів підряд, тому приємно пригадати, що деякі люди (старшого віку) приходили по кілька разів, особливо на локацію біля Черняхівського, щоб послухати пісню довоєнних часів «Скажіть девушки подружке вашей». Мало хто знає, що пісня сягає корінням у неаполітанські народні наспіви, а сама пісня «Dicitencello vuie» (перекладається приблизно так «Скажіть ви їй»). Пісня була написана композитором Родольфо Фальво на слова Енцо Фуско в далекому 1930 р. Російськомовний варіант пісні, відомий нам під назвою «Скажіть девушки подружке вашей», з'явився та поширився у 1935 - 1936 рр. і дуже близький за змістом до оригіналу. Його автором є поет і перекладач Михайло Абрамович Улицький. Пісня була довоєнним шлягером, її знав і переспівував молодий Іван Черняхівський, який добре грав на гітарі. Відтак, вибір пісні був очевидно невипадковим. Спів під гітару, одяг акторів – це художня метафора довоєнної доби, підкреслена військовим строєм Гуменюка Євгена та дівчат, одягнених у ситцеві сукенки у дрібний візерунок, білі шкарпетки, заплетене волосся із білими стрічками. Щирість та мелодійність пісні, яку виконували Магрук Альона, Камінська Наталія і Звірянська Тетяна змінювала настрої людей, наповнювала екскурсантів позитивними емоціями.

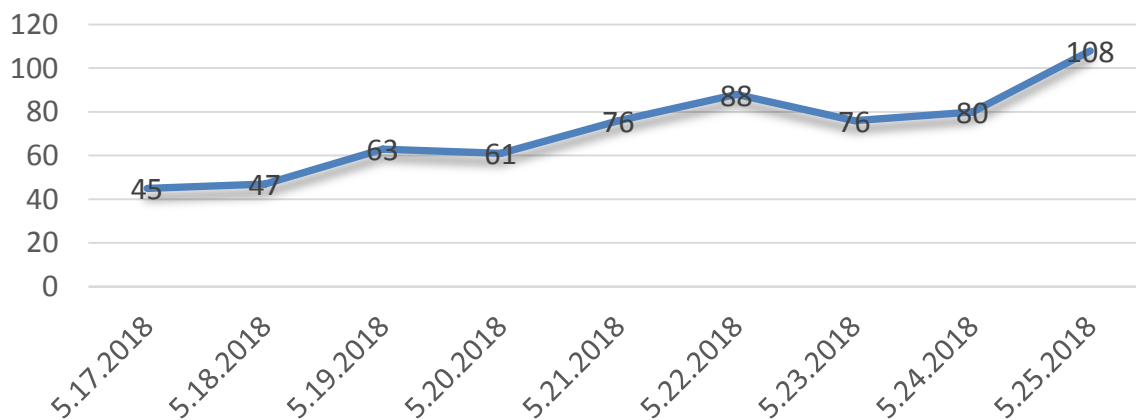
Останнім у маршруті екскурсії став будинок за адресою Садова, 28. Колись на місці сучасного корпусу педагогічного університету тут стояв приваний будинок баронів Юрія Федоровича та Наталії Миколаївни Меєндорфів, відомих в Умані та повіті громадських діячів та меценатів. На цій локації екскурсію зустрічали власники маєтку (Шокарь Олена та Ряботинський Руслан),

образи яких оживали поступово під впливом розповіді гіда, сімейних світлин і музики останнього балу, на якому господарі танцювали самі й запрошували всіх гостей. Нетиповим, як для завершення екскурсії, було фаєр-шоу, майстерність у якому показував студент Стангріт Максим. Для нього навіть серйозна травма ноги не стала на заваді.

Найтривожнішою була особисто для мене перша екскурсія. Від переживання ледь трималася. Тисячі питань снували в моїй голові: Чи прийдуть до нас люди? Чи не загубляться в тексті екскурсоводи? Чи не підведе техніка? Якою буде реакція людей?

Не скажу, що все у нас складалося гладко, але нестандартність екскурсії зробила свою справу. Подивіться лишень на динаміку відвідування екскурсії:

Тут, переконана, спрацювало багато факторів суб'єктивних і об'єктивних. Це і новий для Умані формат екскурсії, і щирість виконавців, і суспільний резонанс, в тому числі й у соціальних мережах, і робота зовнішньої реклами, за яку у нас відповідала Караман Олеся. Ми, звісно, чекали бажаючих подивитися екскурсію, але, якщо чесно, не готові були працювати з такими великими групами. За дев'ять днів до нас прийшли 644 людини. Ніяка розповідь не передасть тих емоцій, якими були переповнені учасники проекту у ці дні.

Особисто в мене було відчуття задоволення від добре виконаної справи, радості, гордості за студентів, які зуміли зорганізуватися, перебороти свої комплекси і упередження, виявити у собі таланти, показати свою професійність і скласти тест на громадянськість. Маю сказати, що у проекті було задіяно 22 студентів, серед яких більшість були з історичного факультету, а також з факультету іноземних мов, фізико-математичного факультету.

Учасниками проекту були: декан історичного факультету, професор Карасевичу Анатолій Олександрович, який виступив у ролі мецената і допоміг придбати проектор для візуалізації екскурсії, проректор університету Гедзик Андрій Миколайович, який допомагав з вирішенням проблеми дозволів на екскурсію у приміщенні університету, фотограф Сідорова Юлія, яка добровільно зробила професійну фотосесію проекту, працівники типографії «Шалена друкарня», які відшукали можливості для репринтного видання старих газет, викладач, представник самооборони м. Умань Балановський Ярослав Михайлович, який разом з колегами допомагав у справі організації порядку на екскурсії.

Світлина останньої екскурсії, на яку прийшла сто одна людина, говорить про затребуваність такої форми пізнавального туризму і про те, що проект нам таки вдався. З

іншого боку не можу не сказати про те, як наш нетривіальний підхід до справи викликав збурення серед туристичних гідів. Першу порцію критики ми отримали від екскурсоводів

дендропарку «Софіївка», які на екскурсії вели себе некоректно. Це дуже відчули студенти і були, м'яко кажучи, здивовані. Не знаю, що сталося зі скептиками із «Софіївки», чи може їх перемогли прихильники нових форм туристичної діяльності, але фактом залишається те, що на нашу останню екскурсію прийшов подивитися Косенко Іван Семенович – директор Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України, член-кореспондент Національної академії наук України, доктор біологічних наук, заслужений працівник культури України, лауреат Державної премії України в галузі архітектури. Такому візиту ми були надзвичайно раді. Він пройшов всю екскурсію, сказав нам теплі слова подяки, а вони дорогого варті. На світлині він дякує автору книги, яка складала інформаційну складову екскурсії. До речі, ми використали театральний прийом – «Автора!», «Автора!». В кінці кожної екскурсії відбувалося знайомство екскурсантів з автором, що посилювало правдивість пізнавального дійства. Скажемо окремо, що Владислав Миронович був присутній на всіх екскурсіях, підтримував студентів, слідкував за безпекою проведення екскурсій для великих груп, разом з нами радів кожному новому туристові.

Позитивні відгуки у соціальних мережах, на місцевому телебаченні, в газетах говорили про те, що проект став подією не тільки в університеті, але й у місті. То ж не дивно, що на екскурсію до нас прийшов і мер міста Цебрій

Олександр Володимирович разом із дружиною. Він був дуже вражений побаченим, про що сказав наприкінці екскурсії: «Сотні разів, – казав він, – я проходив Садовою, але і подумати не міг, що її історія така багатогранна». Прихід мера – це визнання важливості того, що ми робили для міста, для людей, для себе. І це не могло не тішити.

Не хочеться розповідати про труднощі проекту, вони є у кожній важкій справі, а у проектній діяльності й поготів. Зазначимо тільки, що поза увагою залишилося ще багато індивідуальних та групових проектів, у яких студенти досліджували вплив зовнішньої реклами (на білбордах) на жителів міста Умані, проводили опитування та визначали топ 10 місць Умані для відпочинку та дозвілля, досліджували генеалогію роду, визначали особливості шлюбних обрядів представників різних конфесій міста Умані, організовували спортивні змагання, вивчали основи того і таке інше. Різними були результати: кращими – у тих студентів, які мали внутрішню мотивацію, готовність працювати самостійно, виявляти ініціативу, пізнавати нове через дію, гіршими – у тих, для кого проектна

компетентність не стала визначальною у системі професійної підготовки. Але назвемо спільні позитивні здобутки учасників проектів, а саме: вони сформували вміння проектувати у великому й малому, вибирати найбільш оптимальні, у той же час конкурентоспроможні, варіанти розвитку, взаємодіяти, розвивати комунікативні здібності у співробітництві, виявляти ініціативу, пропонувати ідеї, долати інтелектуальні перепони, здобувати нові знання і досвід, насолоджуватися результатами індивідуальних та колективних зусиль.

Для студентів, що об'єдналися у діяльності, важливим став зміст відомих латинських висловів – **Audere est facere** (Наважитися – означає зробити) і **Acta non verba** (Справи – не слова). І на завершення без зайвого пафосу скажу, що проекти – це особлива форма філософії освіти, де хід від мети до результату наповнений вибором альтернативних рішень, а за балансом альтернатив – майбутнє.

